

PRESTANAK OBVEZNOPRAVNOG ODNOSA

PRESTANAK OBVEZNOPRAVNOG ODNOSA

■ VRSTE

1. ispunjenje (glavni način prestanka obveze)
2. prijeboj (kompenzacija)
3. obnova (novacija)
4. otpust duga
5. protek vremena i otkaz
6. sjedinjenje (konfuzija)

1. ISPUNJENJE

- prestanak obveznog pravnog odnosa valjanim ispunjenjem dužne činidbe od strane dužnika
- redoviti način prestanka obveze, ostali načini su izvanredni

SUBJEKTI ISPUNJENJA

- vjerovniku, u pravilu; ili osobi koju je odredio zakon, sudska odluka ili koja je utvrđena ugovorom, odnosno koju je odredio sam vjerovnik (čl. 164.)
- dužnik, ili netko treći (čl. 161.), ali ne kod strogo osobnih činidaba (npr. slikar se obveže izraditi portret)

ISPUNJENJE PERSONALNOM SUBROGACIJOM

- netko treći ispuni vjerovniku dužnikov dug, pa vjerovnikovo potraživanje prelazi na ispunitelja

UGOVORNA PERSONALNA SUBROGACIJA

- ispunitelj ugovori s vjerovnikom prije ispunjenja ili pri ispunjenju da će potraživanje prijeći na njega sa svim ili s nekim sporednim pravima
- ispunitelj i dužnik mogu u svrhu prelaska potraživanja na ispunitelja sklopiti ugovor, ali tada on mora biti sklopljen prije ispunjenja

ZAKONSKA PERSONALNA SUBROGACIJA

- obvezu dužnika ispuni treća osoba koja ima neki pravni interes da se ispuni dužnikova obveza (npr. dužnikov jamac)
- na ispunitelja po samom zakonu prelazi vjerovnikovo potraživanje sa svim sporednim pravima
- nije potreban pristanak vjerovnika – vjerovnik je dužan primiti ispunjenje trećega i na njega prenijeti potraživanje

CESIJA	PERSONALNA SUBROGACIJA
Notifikacija	nema notifikacije
veritet, bonitet	ni jedno, ni drugo
potraživanje prelazi u trenutku sklapanja ugovora o cesiji	potraživanje prelazi na ispunitelja u vrijeme ispunjenja
cesionar ovlašten od dužnika zahtijevati ista prava koja je imao prema njemu i cedentu	ispunitelj ne može zahtijevati više nego što je isplatio vjerovniku

PREDMET ISPUNJENJA

- dužnik dužan ispuniti činidbu koja čini sadržaj obveze, ne može ispuniti nešto drugo, niti vjerovnik to može od njega zahtijevati (čl.166.)
- ako predao nešto, ali ne dugovanu stvar, a vjerovnik primi, ispunjenje nije valjano - pravo vratiti tu stvar i zahtijevati dugovanu stvar (čl. 166. st.2.)
- vjerovnik nije dužan primiti djelomično ispunjenje nenovčanih činidaba (čl. 169. st.1)
- vjerovnik dužan primiti djelomično ispunjenje novčane obveze, osim ako ima poseban interes odbiti ga (čl.169. st.2)

VRIJEME, MJESTO I NAČIN ISPUNJENJA

VRIJEME ISPUNJENJA

- ako određen rok, onda u roku (čl.173)
- ako nije određen, a svrha posla, priroda obveze i ostale okolnosti ne zahtijevaju određeni rok za ispunjenje
vjerovnik može tražiti ispunjenje odmah, a dužnik može zahtijevati da vjerovnik odmah primi ispunjenje
- ako novčane obveze posredovanjem banke: kada banci u kojoj se vodi račun vjerovnika stigne novčana doznaka u korist vjerovnika
- ako plaćanje poštom (ugovoreno): uplata dužnog iznosa pošti
- ako plaćanje poštom (nije bilo ugovoreno): kad vjerovnik primi

MJESTO ISPUNJENJA

- određuje se ugovorom ili zakonom (čl.178)
- ako nije određeno na taj način, a ne može se odrediti prema svrsi posla, prirodi obveze ili dr. okolnostima:
- nenovčane obveze → u mjestu u kojem je dužnik imao svoje sjedište/prebivalište (boravište)
- novčane obveze → u mjestu u kojem vjerovnik ima sjedište/prebivalište (boravište) (čl.179.)
- virmansko plaćanje novčane obveze → sjedište banke gdje se vode vjerovnikova novčana sredstva (čl.179.)

NAČIN ISPUNJENJA

- za svaku obvezu posebno propisano

PRESTANAK OBVEZA ZBOG NEISPUNJENJA

- iznimke od pravila *pacta sunt servanda* – moguć raskid ugovora
 1. raskid ugovora zbog neispunjenja (čl.360)
 2. raskid ili izmjena ugovora zbog promijenjenih okolnosti (čl.369)
 3. raskid ili izmjena ugovora zbog nemogućnosti ispunjenja
 4. prigovor neispunjenja ugovora (čl.358)

RASKID UGOVORA ZBOG NEISPUNJENJA

(čl.360)

- jednostrana izjava vjerovnika dužniku da zbog dužnikova neispunjenja ugovora smatra kako je među njima valjano sklopljen dvostranoobvezni ugovor prestao vrijediti
- kod dvostranoobveznih ugovora – ako jedna strana ne ispuni obvezu, druga strana može: zahtijevati ispunjenje ili raskinuti ugovor običnom jednostranom izjavom, a u svakom slučaju ima pravo na naknadu štete
- vjerovnik dužan obavijestiti dužnika bez odgađanja o raskidanju ugovora zbog neispunjenja
- izjava vjerovnika nije potrebna ako se radi o ugovoru s fiksnim rokom: ugovor se raskida po samom zakonu; ipak, vjerovnik može održati ugovor na snazi ako nakon isteka roka bez odgađanja obavijesti dužnika da zahtijeva ispunjenje ugovora

- ako se radi o ugovoru u kojem rok ispunjenja obveze nije bitan sastojak, a vjerovnik želi raskinuti ugovor: mora dužniku ostaviti primjeren rok za ispunjenje, ako ne ispuni u tom roku, iste posljedice kao kod ugovora s fiksnim rokom
- ugovor se može raskinuti i bez ostavljanja naknadnog roka za ispunjenje, pa i prije isteka roka, ako je očito da dužnik neće ispuniti svoju obvezu
- učinak raskida ugovora: prestanak obveznog odnosa – prestaju obveze stranaka, osim obveze na naknadu štete
- stranka koja je ispunila ugovor ima pravo na povrat onoga što je dala
- ako je jedna strana imala korist od onoga što je primila, dužna vratiti ili naknaditi tu korist
- stranka koja vraća novac dužna platiti zatezne kamate od dana kada je primila novac

NEMOGUĆNOST ISPUNJENJA

POTPUNA NEMOGUĆNOST ISPUNJENJA

- ispunjenje obveze jedne ugovorne stranke postalo nemoguće zbog događaja za koji nije odgovorna nijedna stranka → gasi se i obveza druge stranke: prestaje obvezni odnos (čl. 208)

DJELOMIČNA NEMOGUĆNOST ISPUNJENJA

- jedna stranka može samo djelomično ispuniti svoju obvezu zbog događaja za koje nije odgovorna nijedna stranka - druga stranka može:
- raskinuti ugovor ako djelomično ispunjenje ne odgovara njezinim potrebama
- ugovor ostaviti na snazi te zahtijevati razmjerno smanjenje svoje obveze
- uzroci nemogućnosti za koje nije odgovorna nijedna stranka:
 - slučaj, viša sila, stavljanje stvari izvan prometa i sl.
- ako druga stranka odgovorna za nemogućnost ispunjenja obveze prve stranke → obveza prve stranke se gasi, te ona zadržava svoje potraživanje prema drugoj stranci, umanjeno za veličinu koristi koju je prva stranka imala zbog oslobođenja od vlastite obveze
- cjelokupni obveznopravni odnos prestaje samo kad ispunjenje postane nemoguće u cijelosti i kad nema odgovornosti nijedne stranke
- u ostalim slučajevima, iako se obveza jedne stranke gasi, ne prestaje i sam obvezni odnos, već on mijenja sadržaj i pretvara se u potraživanje odgovarajuće protuvrijednosti

KLAUZULA REBUS SIC STANTIBUS - **RASKID ILI IZMJENA UGOVORA ZBOG** **PROMIJENJENIH OKOLNOSTI (čl.369)**

- ugovor se može raskinuti ako bez krivnje suugovaratelja nastupe nakon sklapanja ugovora takve okolnosti zbog kojih bi ispunjenje obveze za jednu stranku postalo pretjerano otežano
- ZOO prihvaća ovo načelo; na klauzulu se može pozvati stranka kojoj je otežano ispunjenje čak i ako ugovor ne sadrži klauzulu

PRETPOSTAVKE

- okolnosti nastale nakon sklapanja ugovora
- okolnosti su takve da ili otežavaju ispunjenje obveze jedne stranke ili se zbog njih ne može ostvariti svrha ugovora, ili bi joj se nanio pretjerano veliki gubitak
- ugovor više očito ne odgovara očekivanjima stranaka (subjektivni kriterij) te bi ga po općem mišljenju bilo nepravično održati na snazi s dosadašnjim sadržajem (objektivni kriterij)
- stranka ovlaštena na zahtjev za raskid je ona kojoj je otežano ispunjenje, odnosno ona koja zbog promijenjenih okolnosti ne može ostvariti svrhu ugovora
- na raskid ne može pozivati ona stranka koja je u trenutku sklapanja ugovora bila dužna te okolnosti uzeti u obzir ili ih je mogla izbjeći ili savladati
- ovlaštena stranka ne može sama raskinuti ugovor - podnosi zahtjev sudu koji o tome donosi odluku; ako odluči o raskidu može na zahtjev druge stranke obvezati stranku koja je tražila raskid na naknadu pravičnog dijela štete koju trpi zbog raskida
- izmjena ugovora zbog promijenjenih okolnosti
- ovlaštene tražiti obje, ne samo ugrožena stranka
- ako druga stranka sama ponudi ili pristane da se zbog promijenjenih okolnosti pravično izmijene odgovarajući uvjeti ugovora
- suugovaratelji se ne mogu unaprijed odreći prava na raskid ugovora, ali se mogu odreći prava na raskid pozivanjem na određene promijenjene okolnosti

PRIGOVOR NEISPUNJENJA UGOVORA

- ugovor prestaje kada obje stranke ispune svoje obveze
- temeljno je pravilo da se uzajamne obveze trebaju ispuniti istovremeno
- jedna stranka ne može od druge zahtijevati ispunjenje obveze ako sama nije ispunila ili nije spremna ispuniti obvezu
- ako jedna stranka zahtijeva od druge ispunjenje, druge stranka može staviti prigovor neispunjenja ugovora (*exceptio non adimpleti contractus*) kojim uskraćuje ispunjenje svoje obveze ako druga stranka još nije ispunila svoju obvezu niti je ponudila ispunjenje
- ako je ugovoreno da jedna stranka prva ispuni obvezu, onda se normalno da druga stranka traži to ispunjenje i da joj se ne može staviti ovakav prigovor

PRIGOVOR NEIZVJESNOG ISPUNJENJA

- suprotstavljanje ispunjenju obveze one stranke koja se ugovorom obvezala da će prva ispuniti obvezu (*exceptio non rite adimpleti contractus*) jer su se materijalne prilike druge stranke toliko izmijenile da je neizvjesno da li će moći ispuniti obvezu (npr. pravo prodavatelja da spriječi izručenje već poslane stvari, ako se osnovano može posumnjati da kupac neće moći isplatiti cijenu)

ZAKAŠNJENJE (čl.183. do 185)

- svako zakašnjenje ili otezanje s ispunjenjem preuzete obveze
- zakašnjenje nastupa kad se obveze ne ispuni u ugovorenom, propisanom ili u poslovnoj praksi uobičajenom roku
- ne dolazi do gašenja obveznog odnosa, već nastaju neke nove pravne posljedice (naknada štete, prelazak rizika, troškovi i sl.)

ZAKAŠNJENJE DUŽNIKA (čl. 183)

- dužnik dolazi u zakašnjenje kada ne ispuní obvezu u roku za ispunjenje
- ako rok nije određen, dužnik dolazi u zakašnjenje kad ga vjerovnik pozove na ispunjenje obveze
- vjerovnik ima pravo tražiti naknadu štete od dužnika u zakašnjenju osim ako dužnik dokaže da je zakasnio zbog objektivnih okolnosti nastalih poslije sklapanja ugovora, a koje nije mogao spriječiti, ukloniti ili izbjeći (viša sila)

ZAKAŠNJENJE VJEROVNIKA (čl. 184)

- vjerovnik dolazi u zakašnjenje:
 - ako bez utemeljenog razloga odbije primiti ispunjenje ili ga svojim ponašanjem spriječiti
 - ako je spreman primiti ispunjenje dužnikove istodobne obveze, a ne nudi ispunjenje svoje dospjele obveze
- vjerovnik ne pada u zakašnjenje ako dokaže da u vrijeme ispunjenja dužnik nije mogao ispuniti svoju obvezu
- dolaskom vjerovnika u zakašnjenje prestaje zakašnjenje dužnika, a na vjerovnika prelazi i rizik slučajne propasti i oštećenja stvari
- od tog dana prestaje teći kamata, te je dužan naknaditi dužniku svu štetu nastalu zbog zakašnjenja za koje odgovara

POLAGANJE I PRODAJA DUGOVANE STVARI

- polaganje kod suda, odnosno predaja javnom skladištu
- kad je vjerovnik u zakašnjenju, dužnik može sam predmet obveze držati i čuvati za vjerovnika za njegov trošak i rizik odnosno položiti kod suda za vjerovnika (čl.186)
- obavljenom polaganju dužan je obavijestiti vjerovnika
- polaganje se obavlja kod stvarno nadležnog suda u mjestu ispunjenja ili u mjestu gdje se stvar nalazi (čl.187.)

- za obveze iz trgovačkog prava predaja stvari koja se ne može čuvati u sudu javnom skladištu ima učinak polaganja kod suda
- učinci polaganja (čl.190):
 - dužnik se oslobađa obveze u trenutku polaganja
 - ako je bio u zakašnjenju, zakašnjenje prestaje
 - prestaju teći kamate od dana polaganja
 - rizik slučajne propasti ili oštećenja stvari prelazi na vjerovnika

- troškove polaganja snosi vjerovnik

PRODAJA UMJESTO POLAGANJA (čl.192)

- ako stvar neprikladna za čuvanje ili troškovi nerazmjerni s njezinom vrijednošću; prodati na javnoj dražbi
- ako se radi o stvari koja može brzo propasti dužnik ju je dužan prodati
- iznos ostvaren prodajom položiti kod suda

OSTALI NAČINI PRESTANKA OBVEZA

2. PRIJEBOJ (KOMPENZACIJA) (čl.195)

- potraživanje vjerovnika i protupotraživanje dužnika se ukidaju međusobnim obračunavanjem
- prijeboj može biti potpun ili djelomičan

PRETPOSTAVKE ZA PRIJEBOJ

- istovrsnost→ oba potraživanja glase na novac ili druge zamjenjive stvari iste vrste i iste kakvoće
- dospjelost→ oba su dospjela
- utuživost→ ako jedno potraživanje zastarjelo, ne može se prebijati
- uzajamnost→ stranke moraju biti izravno i uzajamno vjerovnik i dužnik
- prijeboj ne nastaje čim se ispune pretpostavke za to nego tek izjavom o prijeboju (čl.196)
- nakon izjave o prijeboju: pravni učinak prijeboja nastaje kada su se stekli uvjeti za prijeboj (od trenutka kada su potraživanja postala kompenzabilna), a ne od trenutka izjave o prijeboju –retroaktivnost (*ex tunc*)

3. OBNOVA (NOVACIJA)

- sporazum između vjerovnika i dužnika kojim postojeća obveza prestaje i zamjenjuje se novom, tako da nova obveza ima različit predmet ili različitu pravnu osnovu

PRETPOSTAVKE

- postojanje valjane stare glavne obveze
- volja stranaka za obnovu (*animus novandi*) – nikada se ne presumira; ako se ne može nesumnjivo dokazati da postoji animus novandi prijašnja obveza ne prestaje, već postoji nadalje uz novu, ali se ispunjenjem bilo koje od njih gase obje obveze (alternativne obveze)

Razlika obnova - nagodba

- nagodba je ugovor kojim stranke prekidaju međusobni spor ili neizvjesnost o nekom pravnom odnosu i utvrđuju međusobna prava i obveze
- nagodbom se može obnoviti obveza, ali samo ako se u nagodbi steknu uvjeti novacije (izmijeni predmet obveze ili pravna osnova)

4. OTPUST DUGA

- takav prestanak obveze pri kojem vjerovnik izjavi dužniku da neće tražiti njezino ispunjenje, a dužnik se s tim suglasi (čl.203)
- za njegovu valjanost potrebna suglasnost volje obiju stranaka, a ne jednostrana izjava volje vjerovnika
- ako dužnik ne pristane, izjava vjerovnika nema pravnog učinka
- otpust duga ne smije uzrokovati povredu prava trećih jer bi to onda bio ugovor na štetu trećih koji je zabranjen

5. PROTEK VREMENA I OTKAZ

- trajanje obveznog odnosa može biti unaprijed određeno, ali se može ugovoriti i trajanje na neodređeno vrijeme
- s rokom → prestaje istekom roka (čl. 211.)
- bez roka → svaka stranka može otkazati jednostranom izjavom volje bez navođenja razloga (čl. 212.)

PRETPOSTAVKE ZA VALJANOST

- otkaz dostavljen drugoj stranci
- može se dati u svako doba, ali ne u nevrijeme
- obveza prestaje istekom otkaznog roka određenog ugovorom, a ako otkazni rok nije ugovoren, istekom vremena određenog zakonom, odnosno istekom primjerenog roka
- vjerovnik ima pravo zahtijevati od dužnika ono što je dospjelo prije nego što je obveza prestala protekom roka ili otkazom

6. SJEDINJENJE (KONFUZIJA)

- spajanje samostalnog vjerovnikova potraživanja i samostalnog dužnikova duga kod jedne osobe, koja tako postaje istovremeno i vjerovnik i dužnik (čl.207)
- do sjedinjenja može doći prelaskom vjerovnikovog potraživanja na dužnika, ili dužnikovog duga na vjerovnika, odnosno ako se i potraživanje i dugovanje steknu kod neke treće osobe
- sjedinjenje ne smije štetiti trećim osobama